

Скрипчук Петро

д.е.н., професор

Національний університет водного господарства та
природокористування

Логвинов Сергій

аспірант, Національний університет водного
господарства та природокористування

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ВРАХУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНОГО СЛІДУ А АГРОБІЗНЕСІ

В наукових колах і статистиці за останні роки було представлено велику кількість методологій щодо показника «слід», пов'язаних з екологічними та водними ресурсами, споживанням продовольства, викидами в атмосферу парникових газів тощо. Однак досі не існує узгодженої методології для розрахунку цих показників у контексті ефективності використання ресурсів. Крім того, доступність і якість даних для розрахунку різних індикаторів сліду варіюється в залежності від методології, методів підрахунку щодо різних ресурсів навколишнього природного середовища.

Термін «слід» був вперше введений Rees W and Wackernagel M на початку 1990-х років [1], коли вперше був представлений показник «екологічний слід» для кількісного визначення біологічної продуктивності території, необхідної для асиміляції відходів у глобальному чи національному масштабах [2, 3].

За останні 40 років в Україні було запропоновано ряд показників для оцінки екологічних наслідків аграрного землекористування, наприклад: коефіцієнт антропогенного навантаження, коефіцієнт екологічної стабільності, коефіцієнт

розораності, індекс екологічної безпеки та ін. Вони дозволяють здійснювати моніторинг, контроль і прогнозування змін земель, виявляти кризові ситуації у сільськогосподарському землекористуванні. Але їх не використовували для оцінки чи виміру «земельного» сліду. Тому на нашу думку, для характеристики «земельного сліду» варто використовувати не тільки кількісні, а й якісні показники, що характеризують зміну екологічного та агрохімічного стану земель в наслідок аграрного виробництва.

Площа сільськогосподарських угідь у ЄС-27 у 2021 році становила близько 187 млн га, включаючи орні землі (приблизно 119 млн га) та постійні луки та пасовища для випасу (приблизно 67 млн га). У межах ЄС-27 внутрішні сільськогосподарські площі та орні землі зменшилися з 2000 по 2021 рік на 6,2 млн га (-3,2%) і 2,4 млн га (-6,6%) відповідно. ЄС вже сьогодні є «чистим імпортером». Зокрема, шість із 10 країн, які найбільше імпортують продукцію через показник «віртуальна земля», є – Німеччина, Великобританія, Італія, Франція, Нідерланди та Іспанія. Німеччина та Великобританія імпортують майже 80 мільйонів гектарів на рік [4].

На нашу думку, для характеристики «земельного сліду» варто використовувати не тільки кількісні, а й якісні показники, що характеризують зміну екологічного та агрохімічного стану земель в наслідок аграрного виробництва. Тому гібридний підхід є основним типом методологій, що поєднують елементи як аналізу витрат-вигод, так і коефіцієнтних підходів. Гібридні підходи зазвичай поділяють на загальну кількість продукції, яку слід враховувати при оцінці та розраховувати одну частину на основі аналізу «витрати-вигоди», а решту – за допомогою коефіцієнтів ресурсомісткості. Отже, гібридний підхід буде важливим інструментом для майбутнього методологічного розвитку щодо показника земельний слід. Таким чином, це інструмент для встановлення залежності країн або регіонів світу від

зовнішньої землі, яка відображена в імпорті та експорті (або ж називається «віртуальною землею»).

Винос з ґрунту сільськогосподарською продукцією поживних речовин — це кількість поживних речовин, яка витрачається на утворення всієї біологічної маси врожаю і вилучається з поля разом з основною або основною і побічною продукцією після її вивезення з поля. Величина коефіцієнта використання поживних речовин з ґрунту залежить від культури, її біологічних особливостей, величини врожаю, ґрунту і технології. Тому цей показник найкраще показує «земельний» слід від аграрного землекористування. Результати розрахунків земельного сліду наведено на рис. 1. Як видно з рис. 1, у 2020 році винос азоту збільшився на 34%, а фосфору — на 86% у порівнянні з 1990 роком, а винос калію зменшився на 40%.

Отже, в процесі адаптації аграрного виробництва до ринкових умов сформувалася нова система землекористування в межах країни. Переорієнтація українських виробників виключно на ринковий попит (в першу чергу з метою експорту), занепад тваринництва, відсутність ефективного контролю з боку держави за землекористувачами з приватною формою власності, повністю зруйнувало науково-обґрунтовану систему землекористування. Існуюча модель агропромислового бізнесу приносить вигоду одиницям і шкоду більшості, наприклад: дрібні фермери, які впродовж тисячоліть є основою системи життєзабезпечення та виробництва продуктів харчування в сільських районах; вони стикаються з проблемами через деградацію земель та глобалізацію продовольчої системи; перевага надається концентрованим, великомасштабним і високо механізованим фермерським господарствам.

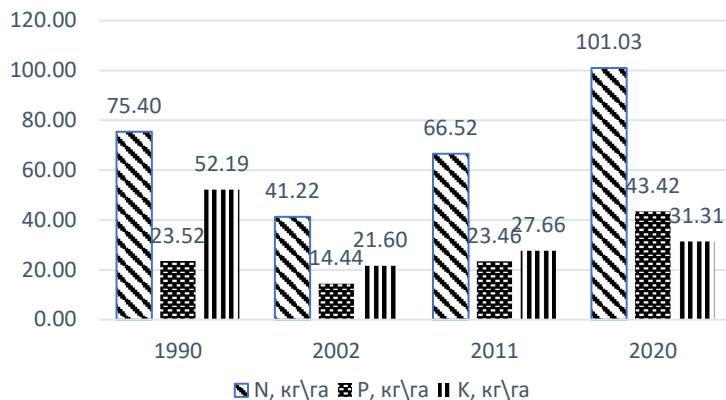

Рис. 1. Винос основних поживних речовин культурами в середньому з 1 га, кг

Внаслідок чого змінено структуру посівних площ, порушено рекомендовані сівозміни та зменшено обсяги внесення органічних та мінеральних добрив, переважає вирощування монокультур, ігнорування меліоративних заходів, призвело до більшого навантаження на земельні ресурси, їх виснаження і негативного «земельного сліду» від такого землекористування.

Список використаних джерел

1. Rees, W., Wackernagel, M. Ecological Footprints and Appropriated Carrying Capacity: Measuring the Natural Capital Requirements of the Human Economy. Paper presented at the Second Meeting of the International Society for Ecological Economics, Stockholm. 1992.
2. Kissinger M, Rees W. Importing terrestrial biocapacity: The US case and global implications. Land Use Policy. 2010. 27(2), 589-599.

3. Peters, G., Minx, J.C., Weber, C.L., Edenhofer, O. 2011. Growth in emission transfers via international trade from 1990 to 2008. Proceedings of the National Academy of Science April 2011.

4. Bringezu, S., O'Brien, M., and Schütz, H. Beyond biofuels: Assessing global land use for domestic consumption of biomass. A conceptual and empirical contribution to sustainable management of global resources. Land Use Policy. 2012. 29. 224–232.

УДК 627.2:656.6

Стовба Тетяна

к.е.н., кафедра економіки та морського права
Херсонська державна морська академія

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ МОРСЬКОЇ ГАЛУЗІ

Генеральна Асамблея ООН 25 серпня 2023 р. проголосила Міжнародне десятиліття науки для сталого розвитку починаючи з 2024 р. Концепція сталого розвитку спрямована на задоволення потреб нинішніх та майбутніх поколінь завдяки збалансованому досягненню економічних, соціальних та екологічних глобальних цілей. Враховуючи вищезазначене ухвалення стратегічних управлінських рішень наразі має стосуватись перш за все зазначених орієнтирів концепції сталого розвитку.

Понад 80% вантажів у світі доставляють морським транспортом [1], який має такі основні проблеми для розв'язання: зростання експлуатаційних видатків суден, збільшення викидів забруднюючих речовин у довкілля, виникнення морських аварій, більшість з яких є результатом людської помилки: приблизно від 75% до 96% від усіх морських аварій [2]. Варто зазначити, що враховуючи географічне розташування та наявний